

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Katedra trestního práva**

Diplomová práce

Podmíněné odsouzení

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Marie Vanduchová, CSc.

**Diplomant:
Jan Burda
5.ročník
Obecnice 333, 26221**

**Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně
a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal,
způsobem ve vědecké práci obvyklým**

J. Šustek

Obsah

Kapitola I. - Úvod

Pojem podmíněného odsouzení	5
Význam a postavení podmíněného odsouzení v systému trestů	6
Podoby podmíněného odsouzení	10

Kapitola II. - Historický vývoj

Historický vývoj institutu podmíněného odsouzení ve světě	12
Historický vývoj institutu podmíněného odsouzení na území ČR	13

Kapitola III. - Ukládání podmíněného odsouzení

Podmínky uložení podmíněného odsouzení	21
Stanovení zkušební doby, přiměřených omezení a povinností, vyslovení dohledu	23
Forma rozhodnutí o podmíněném odsouzení.....	28

Kapitola IV. - Výkon podmíněného odsouzení

Povinnosti podmíněně odsouzeného	30
Sledování a kontrola chování podmíněně odsouzeného, úloha Probační a mediační služby a zájmových sdružení občanů	30
Rozhodnutí o osvědčení se podmíněně odsouzeného	36

Kapitola V. - Zvláštnosti podmíněného odsouzení mladistvých

.....	39
-------	----

Kapitola VI. - Závěr

Úprava podmíněného odsouzení v některých jiných státech	44
Podmíněné odsouzení de lege ferenda	49

Seznam literatury

.....	51
-------	----

Kapitola I.

Úvod

Pojem podmíněného odsouzení

Podmíněné odsouzení je jedním z nejvýznamnějších prostředků převýchovy a resocializace pachatelů méně závažných trestných činů. Jedná se o opatření státního donucení, které spočívá v uložení trestu odnětí svobody soudem, který zároveň výkon tohoto trestu odloží pod podmínkou, že se bude odsouzený během stanovené zkušební doby řádně chovat a vyhoví stanoveným požadavkům. Soud tímto krokem sice trestá pachatele trestného činu, vyslovuje nebezpečnost jeho jednání pro společnost, na druhé straně mu ovšem dává důvěru, že se polepší i bez toho, že trest bude vykonán. Pachateli se tak dává možnost dosáhnout toho, že výkon podmíněně odloženého trestu nebude nařízen a že se tak na něj bude hledět, jako by nebyl odsouzen. Tato forma umožňuje vzbudit zájem odsouzeného na vlastním řádném životě - individuálně preventivní účinek je zde vysoký. Odsouzený nemusí být pouze pasivním objektem působení trestu, ale možno počítat i s jeho aktivní součinností^[1]. Přitom podmíněné odsouzení umožňuje, aby se snaha odsouzeného mohla opřít o sociální, psychickou, příp. i faktickou pomoc zájmových sdružení občanů a probačních úředníků. Tím se podmíněně odsouzený motivuje k řádnému životu a k plnění podmínek uložených soudem. Podmíněné odsouzení zde vychází z předpokladu, že již samotné trestní stíhání, vyslovení viny, negativní zhodnocení pachatele a hrozba eventuálního výkonu trestu spolu s případnými omezeními a podmínkami týkajícími se chování odsouzeného, výchovným vlivem toho, kdo převzal záruku za převýchovu

[1] Novatný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné - I. Obecná část, 4. přepracované vydání, Aspi Publishing, Praha 2003, str. 292

odsouzeného nebo kdo vykonává dohled, budou mít ve výsledku z hlediska individuální i generální prevence stejné či ještě lepší účinky, než má výkon uloženého trestu odnětí svobody. Pokud podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhoví uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil; jinak rozhodne, že se trest odnětí svobody vykoná (rozhodnout o tom, že se trest vykoná, může soud již během zkušební doby)^[2]. Pokud soud rozhodne o tom, že se podmíněně odsouzený osvědčil, fakticky se tím výkon trestu odnětí svobody promíjí.

Velkou výhodou podmíněného odsouzení (a jiných alternativních trestů) oproti trestu odnětí svobody je mnohem vyšší šance na dosažení jednoho z nejdůležitějších účelů trestu, a to účelu nápravy pachatele (speciální prevence). Bohužel v současné době působí nepodmíněný trest odnětí svobody v řadě případů proti výchovnému účelu - ve vězeních se koncentrují nejnarušenější odsouzení a takové prostředí jistě není pro nápravu pachatele vhodné. Často dochází k přetrhání pozitivních sociálních vazeb pachatele, zejména rodinných a pracovních. Šance na nápravu se tím značně snižuje. Podmíněně odsouzený je takovýchto negativních důsledků, které mohou učinit člověka zahořklým a nepřátelským vůči okolí, ušetřen. Může žít běžným rodinným a pracovním životem a učit se přebírat zodpovědnost^[3]. Proto je vždy záhodno, aby nepodmíněný trest odnětí svobody byl volen jen jako nejzazší prostředek potrestání pachatele, a pokud je to jen trochu možné, volit raději jiný druh trestu.

Pokud se podíváme na samotný název institutu "podmíněné odsouzení," tento název sám o sobě je zcela nepřesný. Navozuje nesprávnou představu, že soud odkládá samotné odsouzení, tedy že soud odkládá vyslovení viny a uložení trestu. Ve skutečnosti však soud již pravomocně odsuzujícím rozsudkem uznal pachatele vinným trestným činem a uložil trest, výkon tohoto trestu ovšem prozatím odložil.

Význam a postavení podmíněného odsouzení v systému trestů

---

[2] § 60 odst. 1 trestního zákona

[3] Šámal, P., Půry, F., Ruzman, S.: Trestní zákon, komentář, I. díl (§ 1 až 90), 6. doplněné a přepracované vydání, C.H. Beck, Praha 2004, str. 223

V první řadě je třeba odpovědět na otázku, zda je podmíněné odsouzení zvláštním druhem trestu, či se jedná pouze o zvláštní způsob vyměření trestu odnětí svobody. Nauka tuto problematiku neřeší jednotně, např. Solnař^[4] uvádí, že se jedná o samostatný druh trestu, naproti tomu Kalvodová^[5] je považuje za formu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Někdy je dokonce podmíněné odsouzení považováno za zvláštní instituci, zvláštní prostředek k dosažení účelu trestního zákona, vedle trestů a ochranných opatření. V poslední době se však většina autorů přiklání k názoru, že jde o samostatný druh trestu. Podmíněné odsouzení je sice nerozlučně spjata s trestem odnětí svobody, nicméně má řadu aspektů, které naznačují, že se jedná o samostatný druh trestu. Pokud na věc nahlédneme z formálního hlediska, zák.č.140/1961 Sb., trestní zákon (dále jen TZ) v § 27 podmíněné odsouzení za zvláštní druh trestu nepovažuje a zahrnuje jej pod písm.a) (odnětí svobody). Stejně tak podrobná úprava podmíněného odsouzení je obsažena v oddíle čtvrtém TZ (§ 58 – 60b), zatímco jednotlivé druhy trestů jsou podrobně upraveny v oddíle třetím TZ. Zákon č.141/1961 Sb., trestní řád (dále jen TR) na věc nahlíží stejně - úprava podmíněného odsouzení (§ 329-330a) je obsažena v 21.hlavě oddílu druhém označeném "Výkon trestu odnětí svobody". Naopak zákon č.257/2000 Sb., o Probační a mediační službě (dále jen PMSZ) v § 2 a dalších ustanoveních zahrnuje podmíněné odsouzení mezi "tresty nespojené s odnětím svobody". Obdobně zákon č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen SVMZ) nahlíží na podmíněné odsouzení jako na zvláštní druh trestního opatření (§ 24 a násl.). TZ a TR na straně jedné a PMSZ a SVMZ na straně druhé tak na institut podmíněného odsouzení pohlížejí rozdílně. Tato dichotomie nejasnou situaci ještě více znepřehledňuje. Vezmeme-li v úvahu dobu vydání těchto zákonů, lze ovšem jasně postřehnout tendenci zákonodárce přiklánět se v poslední době k názoru o samostatnosti podmíněného odsouzení v systému trestů.

Z hlediska materiálního nelze nevidět, že podmíněné odsouzení se velice podobá jiným alternativním trestům (zejména peněžitému trestu a trestu obecně prospěšných prací). Podobnost lze spatřovat například v ukládání přiměřených omezení a povinností odsouzenému, ukládání povinnosti podle svých sil nahradit škodu, v neposlední řadě také v následcích porušení povinností odsouzeného. Pokud např. odsouzený k peněžitému trestu tento trest ve stanovené

[4] Solnař, V.: Tresty a ochranná opatření, Academia, Praha 1979, str.87

[5] Kalvodová, V.: Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí, Masarykova univerzita, Brno 2002, str.119

lhůtě nevykoná, nařídí soud výkon náhradního trestu odnětí svobody; pokud odsouzený k trestu obecně prospěšných prací tento trest řádně a včas nevykoná, přemění se tento trest nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody. Stejný následek má nesplnění stanovených požadavků podmíněně odsouzeným. Výkon trestu odnětí svobody je i zde pouhou hrozbou, která se naplní až v případě nedosažení účelu původního trestu.

Pádým důvodem hovořícím pro samostatnost podmíněného odsouzení jako druhu trestu je fakt, že v případě, že odvolací soud (rozhodující na základě odvolání podaného obviněným) uloží trest odnětí svobody o delší výměře než uložil soud prvního stupně a výkon tohoto trestu narozdíl od soudu prvního stupně podmíněně odloží, nepovažuje se tento postup za porušení zákazu reformationis in peius. Naopak uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody v kratší výměře oproti původně uloženému trestu odnětí svobody v delší výměře, jehož výkon byl ovšem podmíněně odložen, je jasné porušení zákazu reformationis in peius, a to i v případě, že odsouzený byl během trestního řízení vzat do vazby a doba, kterou zde strávil, přesahuje výměru uloženého nepodmíněného trestu a jsou splněny podmínky pro započítání doby strávené ve vazbě do uloženého trestu. Obdobně v případě ukládání souhrnného trestu za trestné činy spáchané v souběhu, kde platí, že nově ukládaný souhrnný trest nesmí být mírnější než ten, který byl uložen původním rozsudkem, uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody v kratší výměře oproti původně uloženému trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem výkonu není porušením tohoto pravidla. Podmíněný trest odnětí svobody je totiž vždy mírnější než trest nepodmíněný^[6].

Lze uzavřít, že otázka povahy podmíněného odsouzení z hlediska jeho samostatnosti není jednoznačně vyřešena a vyžádá si komplexního rozpracování a důkladného odborného studia. Přesto se osobně přikláním k názoru, že se jedná o samostatný druh trestu.

Podmíněným odsouzením je možno nahradit pouze krátkodobé tresty odnětí svobody, tak, aby bylo možno dosáhnout účelu trestu. Podle § 23 odst.1 TZ je účelem trestu:

- 1.) Chránit společnost před pachateli trestných činů
- 2.) Zabránit odsouzenému v dalším páčení trestné činnosti
- 3.) Vychovat pachatele k tomu, aby vedl řádný život - individuálně (speciálně) preventivní účinek

---

[6] Usnesení Nejvyššího soudu 4 Tz 125/2003

4.) Působit výchovně i na ostatní členy společnosti - generálně preventivní účinek

Trestní zákon jak je vidět vychází z relativní teorie o účelu trestu, tj. trestu se připisují určité společensky prospěšné cíle, zejména je zde snaha pachatele trestného činu napravit. Naproti tomu absolutní teorie o účelu trestu pokládají za účel trestu odplatu – tedy staví na tezi, že trest je sám sobě účelem. V podmíněném odsouzení se projevuje odklon od nazírání na trest jako na odplatu^[7]. Podmíněné odsouzení je projevem zásady humanismu.

Vrcholným a konečným účelem trestu je ochrana společnosti. Ostatní účely slouží k dosažení tohoto konečného účelu. Je nepochybné, že účelů trestu nebude možno podmíněným odsouzením dosáhnout u silně narušených pachatelů, zejména recidivistů páchajících úmyslné trestné činy - zde bude na místě uložit trest nepodmíněný. Podmíněné odsouzení se svou povahou nejvíce hodí pro nahodilé pachatele, dosud nemající konflikty s trestním zákonem, u nichž je spáchání trestného činu pouze ojedinělým excesem z jinak řádného života. U těchto osob je vysoká naděje, že nadále povedou řádný život a excesy se již nebudou opakovat. Podmíněné odsouzení je možno použít i u pachatelů méně závažných trestných činů, kteří již byli v minulosti odsouzeni, avšak zde je namístě vyslovit navíc nad pachatelem dohled. Vyslovení dohledu by mělo být automatické v případech, kdy pachatel před spácháním trestného činu nevedl řádný život a je třeba ho v tomto směru usměrnit a také v případech pachatelů, kteří potřebují v průběhu zkušební doby podporu a pomoc, aby nadále již z jejich strany nedocházelo k porušování právních norem.

Podmíněné odsouzení je dlouhodobě nejčastěji ukládaný druh trestu u nás. Jeho význam je v řadě případů přeceňován. Přestože existuje mnoho jiných alternativních trestů nespojených s odnětím svobody (a mnohdy by bylo jejich uložení v konkrétních případech vhodnější), jsou tyto využívány v daleko menší míře - počet všech uložených alternativních trestů dohromady nedosahuje počtu uložených podmíněných odsouzení. V roce 2005 tvořilo 53.3 % všech uložených trestů (včetně nepodmíněného trestu odnětí svobody) právě podmíněné odsouzení^[8]. Ačkoli velmi často by bylo lépe volit jiné tresty (zejm. peněžité a obecně prospěšných prací), soudy přesto raději sáhnou po osvědčeném podmíněném odsouzení.

[7] Sotolář, A., Páry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi, C.H.Beck, Praha 2000, str.276

[8] Statistická ročenka kriminality, Rok 2006, Ministerstvo spravedlnosti ČR, str.438

Podoby podmíněného odsouzení

Existují dvě základní podoby podmíněného odsouzení:

- 1.) prosté podmíněné odsouzení (bez dohledu)
- 2.) podmíněné odsouzení s dohledem

Rozdíly mezi těmito dvěma formami podmíněného odsouzení spočívají jednak samozřejmě ve vyslovení dohledu nad odsouzeným, za druhé pak v délce uloženého trestu odnětí svobody, jehož výkon lze podmíněně odložit. Při prostém podmíněném odsouzení lze odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího dvě léta. Při podmíněném odsouzení s dohledem lze odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, ovšem zároveň je třeba vyslovit nad pachatelem dohled. Podmíněné odsouzení s dohledem je tak přísnější formou podmíněného odsouzení. Dohled nad pachatelem provádí úředník Probační a mediační služby (probační úředník) a rozumí se jím pravidelný osobní kontakt pachatele s tímto probačním úředníkem, spolupráce při vytváření a realizaci probačního programu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona¹⁹⁾. Účelem dohledu je podle TZ:

- 1.) sledování a kontrola chování pachatele, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti
- 2.) odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život

Jak je uvedeno výše, podmíněné odsouzení prosté přichází v úvahu především u pachatelů nahodilých, u kterých se předpokládá, že v budoucnu se již páchání trestných činů nebudou dopouštět. Podmíněné odsouzení s dohledem je namísto naopak u narušenějších pachatelů, které je třeba soustavně sledovat a pomáhat jim začlenit se do společnosti.

Samozřejmě obě formy mají mnoho prvků společných. Ať už to, že se jimi podmíněně odkládá výkon trestu odnětí svobody, dále zákonné předpoklady pro podmíněný odklad výkonu trestu, možnost současného uložení přiměřených omezení a povinností, stanovení

---

¹⁹⁾ § 26a trestního zákona

zkušební doby na jeden rok až pět let, rozhodování o osvědčení se podmíněně odsouzeného etc.

Důležité je poznamenat, že daleko častěji se ukládá podmíněné odsouzení prosté než podmíněné odsouzení s dohledem. V roce 2005 bylo v ČR uloženo podmíněné odsouzení prosté v 34 076 případech, zatímco podmíněné odsouzení s dohledem pouze v 1 930 případech^[10].

---

[10] Statistická ročenka kriminality Rok 2006 Ministerstvo spravedlnosti ČR str. 10

Kapitola II.

Historický vývoj

Historický vývoj institutu podmíněného odsouzení ve světě

Ve světě vzniká institut podmíněného odsouzení na přelomu 19. a 20.století – v USA, Francii a Belgii. Vznikly tři základní typy podmíněného odsouzení^[11]:

1.) Francouzský typ - poprvé upraveno r.1891 Berengerovým zákonem. Výkon uloženého trestu (odnětí svobody či peněžitého) se odložil a zároveň byla stanovena zkušební doba. Jestliže nebyl pachatel v této zkušební době odsouzen za trestný čin nebo přečin, osvědčil se a hledělo se na něj, jako by nebyl odsouzen (rehabilitační účinek). Probaci tento typ nepřipouštěl.

2.) Severský typ. Podobný francouzskému až na to, že pokud se odsouzený osvědčil, výkon trestu se prominul, ale na odsouzeného se nehledělo, jako by nebyl odsouzen (chyběl rehabilitační účinek).

3.) Angloamerický typ (probace) – tento typ byl vytvořen praxí v americkém státě Massachusetts a je vůbec nejstarším typem podmíněného odsouzení. Jeho základy položil bostonský obuvník John Augustus, který z vlastní iniciativy začal kolem roku 1841 platit za pachatele soudu kauce a před vynesením rozsudku jim poskytoval práci, finanční pomoc, příp. i pomoc jejich rodinám^[12]. Později se s pachatelem dostavil k soudu, předložil soudu zprávu o pokrocích, kterých pachatel dosáhl a požádal soud o uložení trestu ve formě

---

[11] Solnar V. Tresty a ochranná opatření. Academia, Praha 1979, str. 84

[12] Matoušek O. Krořova A. Mladěz a delikvence. Portal, 2003

pokuty a náhrady soudních výloh. Augustus pracoval s více než 2000 pachateli. Díky jeho činnosti došlo roku 1878 k uzákonění probace v Massachusetts a později došlo k přijetí probace v dalších amerických státech a roku 1907 v Anglii (Probation of Offenders Act). Podmíněné odsouzení zde bylo spjato s ochranným dozorem (probací) vykonávaným zvláštními orgány (probation officers). Podmíněně se odkládal buď výkon trestu nebo rozsudek (výrok o trestu) - v tomto druhém případě se, pokud se odsouzený osvědčil, trest vůbec neuložil.

Postupem času došlo k přijetí institutu podmíněného odsouzení v dalších částech světa - v kontinentální Evropě převzaly téměř všechny země francouzský typ. V některých státech také došlo k prolnutí jednotlivých typů - k úpravám francouzského typu byly připojeny probační prvky.

Historický vývoj institutu podmíněného odsouzení na území ČR

Na našem území bylo podmíněné odsouzení zavedeno podle francouzského vzoru zákonem č.562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, který nabyl účinnosti 28.10.1919. Do té doby bylo třeba k tomuto účelu využívat v západní části Rakousko-Uherské monarchie právo milosti^[13].

Podle zák. 562/1919 Sb. mohl soud podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřesahujícího dobu 1 roku. Odkladem výkonu trestu byly zároveň odloženy tresty vedlejší, zabezpečovací opatření i právní následky, které trestní zákon nebo rozsudek spojoval s odsouzením (to se netýkalo výroku o náhradě nákladů trestního řízení a výroku o soukromoprávních nárocích). Soud zároveň stanovil zkušební dobu na 1 až 3 roky, pokud šlo o odklad trestu odnětí svobody v délce do 6 měsíců anebo stanovil zkušební dobu na 2 až 5 let, pokud šlo o odklad trestu odnětí svobody delšího než 6 měsíců. Zároveň mohl soud dát odsouzeného pod ochranný dozor (institut probace) a uložit mu omezení týkající se místa pobytu a způsobu života; také měl zpravidla uložit odsouzenému, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil a dal zadostiučinění. Po uplynutí zkušební doby soud rozhodl, zda se podmíněně odsouzený osvědčil. Pokud ano, hledělo se na něj, jako by

[13]Solnar V. Tresty a ochranná opatření, Academia Praha 1979 str. 85

nebyl odsouzen a zároveň byl soud povinen odsouzenému vydat na jeho žádost vysvědčení o osvědčení se. Pokud se neosvědčil, nařídil soud výkon trestu (i během zkušební doby). V § 6 zákona byly stanoveny důvody pro nařízení výkonu trestu:

- 1.) dodatečně se objevilo, že odklad neměl být povolen (viz dále - vyloučení podm. odsouzení u některých recidivistů)
- 2.) odsouzený se ve zkušební době oddal nezřízenému pití nebo hráčství, zahálčivému nebo nemravnému životu
- 3.) odsouzený jednal, ač byl napomenut, ve vážných bodech proti uloženým omezením nebo odpíral bez důvodu nahradit škodu nebo dát zadostiučinění
- 4.) podmíněně odsouzený spáchal po vynesení rozsudku zločin a byl za něj odsouzen

Nutno dodat, že použití podmíněného odsouzení bylo vyloučeno u některých recidivistů - konkrétně osob, které byly již dříve odsouzeny pro zločin na dobu delší 3 měsíců nebo vůbec pro čin spáchaný z pohnutky nízké a nečestné. Toto omezení neplatilo, uplynulo-li do dne, kdy osoba spáchala nový trestný čin, při přestupcích a přečinech 5 let; také neplatilo v případě, že výkon předchozího trestu byl promlčen, v případě, že předchozí trest byl pravoplatně prominut a v případě, že předchozí trest byl podmíněně odložen a zároveň bylo podle tohoto zákona vysloveno, že se podmíněně odsouzený osvědčil.

Zákon 562/1919 Sb. byl novelizován roku 1924 zákonem č.134/1924 Sb. - tato novela se týkala podávání zpráv a zasilání spisů o podmíněném odsouzení. Před přijetím této novely mohla být před uplynutím zkušební doby podána zpráva o podmíněném odsouzení pouze soudu; jiným úřadům pouze tehdy, šlo-li o udělení místa ve veřejné službě; po uplynutí zkušební doby mohla být podána zpráva jedině soudu, zahájilo-li se trestní řízení proti podmíněně odsouzenému. Po přijetí novely mohla být podána zpráva a zaslány spisy o podmíněném odsouzení soudu a dále jiným veřejným úřadům, šlo-li o udělení místa ve veřejné správě nebo jestliže této zprávy a spisů bylo zapotřebí k účelům disciplinárního (kázeňského, kárného), správního trestního či důchodkového trestního řízení. Především však mohlo dojít k podání zprávy a zaslání spisů veřejným úřadům i v případě, že osoba byla podmíněně odsouzena pro zločin nebo byla odsouzena pro trestný čin spáchaný ze ziskuchtivosti nebo proti veřejné mravopočestnosti, šlo-li o zadání veřejné dodávky, anebo šlo-li o oprávnění k výkonu živnosti nebo povolání vyžadujících

veřejné důvěry. Navíc ministr spravedlnosti (a v případě rozsudků vojenských soudů ministr národní obrany) mohl rozhodnout, že veřejnému úřadu mohou být zaslány spisy či podána zpráva i z jiného důvodu ve veřejném zájmu. Novela zachovala původní úpravu v otázce podání zprávy a zaslání spisů po uplynutí zkušební doby.

Další změnu přinesl nový zákon č.48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, který upravoval použití podmíněného odsouzení u mladistvých pachatelů trestných činů odlišně od zákona č.562/1919 Sb. Za mladistvého se považovala fyzická osoba, která v době spáchání trestného činu dovršila čtrnáctý rok věku, ale nedosáhla věku osmnácti let. Zákon stanovil, že pro podmíněné odsouzení mladistvých platí ustanovení zákona č.562/1919 Sb. s určitými odchylkami^[14]. Především bylo možné podmíněné odsouzení mladistvého vyslovit u trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři roky. Podmíněné odsouzení bylo možno u mladistvého vyslovit i dodatečně poté, co již byl pravomocně uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, dokonce i poté, co již výkon uloženého trestu započal, pokud se zjistily okolnosti odůvodňující podmíněné odsouzení, které v době, kdy soud rozhodoval, zde nebyly nebo nebyly soudu známy. Další odchylkou bylo, že předcházející, i opětovné potrestání nebylo na překážku při ukládání podmíněného odsouzení. Pokud zároveň nebyla mladistvému nařízena ochranná výchova, musel být mladistvý dán pod ochranný dozor; od tohoto opatření bylo možno upustit, šlo-li o čin nepatrného významu a bylo-li o náležitý dozor jinak postaráno. Soud uložil ochranný dozor v případě, že uznal, že prospěch mladistvého vyžaduje, aby se dohlíželo na jeho řádnou výchovu v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž mladistvý žil. Soud mohl při uložení ochranného dozoru navíc uložit mladistvému omezení, pokud šlo o způsob života. Ochranný dozor trval, dokud to vyžadoval jeho účel, nejdéle však do dovršení věku 21 let. Poslední odlišností při ukládání podmíněného odsouzení mladistvému bylo, že pokud i přes to, že se mladistvý neosvědčil, byla důvodná naděje na jeho polepšení vzhledem k výjimečným okolnostem (zejména vzhledem k tomu, že bylo řádně postaráno o jeho výchovu), mohl soud vyslovit, že podmíněný odklad výkonu trestu zůstává v platnosti. Při tom mohl též prodloužit zkušební dobu, ne však více než o dvě léta a mohl též nařídit ochranný dozor nebo ochrannou výchovu, pokud se tak již dříve nestalo.

Přestože podmíněné odsouzení mělo být za první republiky

---

[14] § 7 zákona č. 48/1931 Sb.

institucí výjimečnou, používalo se jí v soudní praxi velmi často^[15]. Popsaný právní stav přetrval na našem území až do roku 1950, kdy byl v rámci právníkové dvouletky přijat zákon č.86/1950 Sb., trestní zákon, který nahradil jak zákon č.562/1919 Sb., tak zákon č.48/1931 Sb. a zvláštní podmínky pro trestání mladistvých se tak staly součástí trestního kodexu. Tresty se zabývala čtvrtá hlava obecné části zákona - podmíněné odsouzení bylo upraveno v prvním oddílu této hlavy - § 24-28. Soud podmíněně odložil výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího 1 rok, nepřičilo-li se to důležitému obecnému zájmu a měl-li soud vzhledem k předchozímu životu pachatele a k okolnostem případu důvodně za to, že pachatel i bez výkonu trestu povede řádný život pracujícího člověka. Odložení výkonu trestu bylo v případě splnění podmínek obligatorní, přesto měl soud velmi široký prostor pro uvážení. Podmíněně odložit bylo možno též výkon peněžitého trestu, trestu zákazu činnosti, trestu vyhoštění a trestu zákazu pobytu (tyto tresty byly zařazeny jako vedlejší tresty, které nebylo možno uložit samostatně, ale jen současně s trestem hlavním (např. právě s trestem odnětí svobody, který byl trestem hlavním)). Narozdíl od prvorepublikové úpravy ovšem podmíněným odkladem výkonu trestu odnětí svobody soud bez dalšího neodkládal výkon vedlejších trestů - jejich výkon musel být odložen samostatně. Soud zároveň stanovil zkušební dobu na 1-3 léta. Soud také mohl uložit odsouzenému přiměřená omezení směřující k tomu, aby odsouzený vedl řádný život pracujícího člověka - zpravidla mu měl uložit, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Jestliže podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život pracujícího člověka a vyhověl uloženým podmínkám, vyslovil soud, že se osvědčil, jinak rozhodl, že se trest vykoná. Soud ovšem mohl rozhodnout o tom, že se trest vykoná, i dodatečně poté, co pravomocně rozhodl, že se podmíněně odsouzený osvědčil - a to v případě, že do jednoho roku poté, co soud vyslovil osvědčení se, vyšlo najevo, že se trest měl vykonat. To mělo význam i pro okamžik, kdy se na pachatele hledělo, jako by nebyl odsouzen - k tomu došlo v případě, že soud rozhodl o osvědčení se podmíněně odsouzeného a do jednoho roku po tomto rozhodnutí neučinil dodatečné rozhodnutí o tom, že se trest vykoná. Na pachatele se hledělo, jako by nebyl odsouzen i v případě, že soud bez jeho viny nerozhodl o tom, zda se osvědčil, do 2 let od uplynutí zkušební doby. Pokud soud ukládal dodatkový (souhrnný) trest, rozhodoval o podmí-

[15] Solnař, V.: Tresty a ochranná opatření, Academia, Praha 1979, str 85

něném odsouzení znovu (s výjimkou případu, kdy se na pachatele hledělo, jako by nebyl odsouzen). Nutno dodat, že zákon ve zvláštní části vylučoval u řady trestných činů uložení podmíněného odsouzení. Pokud šlo o mladistvé pachatele trestných činů, stanovil trestní zákon v § 61 určité odlišnosti. Za mladistvého se považovala fyzická osoba, která v době spáchání trestného činu dovršila patnáctý rok věku a nepřekročila osmnáctý rok věku. Soud mohl především u mladistvého podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta. Soud dále mohl vyslovit podmíněné odsouzení i tam, kde to zákon jinak vylučoval. Pokud podmíněně odsouzený mladistvý nedovršil dvacátý rok věku v době, kdy zavinil příčinu k výkonu trestu nebo jeho zbytku, mohl soud vzhledem k výjimečným okolnostem případu vyslovit, že podmíněné odsouzení zůstává v platnosti. Přitom mohl přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než o dvě léta.

Zákon č.86/1950 Sb. byl novelizován roku 1956 zákonem č.63/1956 Sb. účinným od 1.1.1957. Tato novela především zrušila veškerá ustanovení zvláštní části zákona, která stanovila, že podmíněné odsouzení je vyloučeno. Dále zvýšila rozpětí, ve kterém bylo možno trest odnětí svobody podmíněně odložit – soud měl podle nové úpravy podmíněně odložit trest odnětí svobody nepřevyšujícího 2 léta, měl-li vzhledem k předchozímu životu pachatele a okolnostem případu důvodně za to, že účelu trestu bude dosaženo i bez jeho výkonu. Zároveň se změnila délka zkušební doby pro případ, že soud ukládal s podmíněným odkladem trest odnětí svobody převyšující 1 rok – zkušební doba v takovém případě činila 2-5 let. V ostatních případech zůstala původní lhůta (tj. 1-3 léta) zachována. Novela též přinesla započítávání doby, po kterou odsouzený vedl ve zkušební době řádný život pracujícího člověka a vyhověl uloženým podmínkám, do zkušební doby nově stanovené při podmíněném odsouzení pro týž skutek nebo do zkušební doby stanovené při ukládání dodatkového (souhrnného) trestu. Zákon zároveň stanovil zvláštní délku zkušební doby podmíněného odsouzení pro mladistvé a to 1 – 3 léta.

Zákon 86/1950 Sb. byl nahrazen s účinností od 1.1.1962 novým trestním zákonem č. 140/1961 Sb., který platí dodnes. Proto se tehdejší úprava značně podobala úpravě současné – ať už se jedná o obsahové záležitosti či o postavení podmíněného odsouzení v systému trestů. Úprava podmíněného odsouzení byla již v době nabytí účinnosti zákona obsažena ve čtvrtém oddílu čtvrté hlavy zákona (§ 58 – 60). Zákon v tehdejší podobě zakotvoval pouze prosté podmíněné odsouzení a nikoli podmíněné odsouzení s dohledem. Soud

podmíněně odložil výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího dvě léta, jestliže vzhledem k osobě pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žil a pracoval, měl důvodně za to, že účelu trestu bude dosaženo i bez jeho výkonu. Novým prvkem bylo, že soud odložil výkon trestu také v případě, že přijal záruku nabídnutou společenskou organizací za nápravu pachatele a jestliže vzhledem k výchovné síle kolektivu měl důvodně za to, že účelu trestu bude dosaženo i bez jeho výkonu. Podmíněný odklad výkonu trestu byl v případě splnění podmínek stále obligatorní. Zákon již nerozlišoval tresty na hlavní a vedlejší a podmíněný odklad připouštěl pouze u trestu odnětí svobody. Stanovil, že povolení podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody se netýká výkonu ostatních trestů uložených vedle tohoto trestu. Zkušební doba při podmíněném odsouzení byla stanovena na 1 rok až 5 let, tedy shodně jako současná úprava. U mladistvých činila tato doba 1 – 3 roky. Soud mohl uložit odsouzenému přiměřená omezení směřující k tomu, aby vedl řádný život pracujícího člověka; zpravidla mu měl též uložit, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Jestliže pachatel vedl ve zkušební době řádný život pracujícího člověka a vyhověl uloženým podmínkám, vyslovil soud, že se osvědčil, jinak rozhodl (i během zkušební doby), že se trest vykoná. Odvolala-li společenská organizace záruku za nápravu podmíněně odsouzeného, přezkoumal soud jeho chování během zkušební doby a jestliže shledal, že podmíněně odsouzení neplní své poslání, rozhodl, že se trest vykoná; jinak ponechal podmíněně odsouzení v platnosti. Samotné odvolání poskytnuté záruky společenskou organizací tedy nemělo automaticky za následek výkon trestu – soud ovšem musel přezkoumat chování odsouzeného a důvody, které vedly k odvolání záruky. Pokud soud nerozhodl do jednoho roku od uplynutí zkušební doby o osvědčení/neosvědčení se podmíněně odsouzeného, aniž by na tom měl podmíněně odsouzený vinu, mělo se za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil. Bylo-li vysloveno, že se podmíněně odsouzený osvědčil či uplynula jednorozční lhůta od uplynutí zkušební doby (tj. mělo se za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil), hledělo se na pachatele, jako by nebyl odsouzen. Narozdíl od zákona z roku 1950 bylo pravomocné rozhodnutí o osvědčení se konečné a nebylo ho možno již dodatečně měnit.

Změnu zákona 140/1961 Sb. co se týče podmíněného odsouzení jako první přinesla novela č.56/1965 Sb. Hlavní změnou bylo, že tato novela zavedla fakultativnost ukládání podmíněného odsouzení při

splnění podmínek pro uložení podmíněného odsouzení. Pokud tedy byly splněny podmínky pro podmíněné odsouzení, soud již nemusel automaticky podmíněné odsouzení vyslovit, ale bylo na jeho uvážení, zda je podmíněné odsouzení v konkrétním případě vhodné a účelné a zda výkon trestu odnětí svobody podmíněně odloží.

Tyto poměry přetrvaly v československém právním řádu až do pádu komunistického režimu v roce 1989. V souvislosti se změnou společensko-ekonomické situace bylo třeba co nejdříve trestní zákon novelizovat. Pokud jde o podmíněné odsouzení, stalo se tak nejprve zákonem č.175/1990 Sb. Tento zákon nahradil dřívější podmínku osvědčení se podmíněně odsouzeného vedením „řádného života pracujícího člověka“ podmínkou „řádného života“. Byla tedy vypuštěna slova „pracujícího člověka,“ což mělo význam vzhledem ke zrušení pracovní povinnosti. Dále tento zákon nahradil záruku nabídnutou společenskou organizací za nápravu pachatele – vypuštěním slov „nabídnutou společenskou organizací“ – zárukou za nápravu pachatele. Tím bylo umožněno, aby záruku nabídly jiné subjekty než společenské organizace.

Jednu z nejvýznamnějších změn trestního zákona z hlediska podmíněného odsouzení provedla pak novela č.253/1997 Sb., která s účinností od 1.1.1998 do českého právního řádu zavedla institut podmíněného odsouzení s dohledem. Zařadila do trestního zákona § 60a, který si zachoval svou podobu dodnes a zároveň § 26 upravující dohled a přiměřená omezení a povinnosti. Přiměřená omezení již trestní zákon dříve znal, ovšem přiměřené povinnosti byly novinkou. § 26 demonstrativně vyjmenovával přiměřená omezení a povinnosti a upravoval je až na nepatrné výjimky shodně jako současná úprava.

Přijetím novely trestního zákona č.265/2001 Sb. s účinností od 1.1.2002 byly do trestního zákona zařazeny § 26a a 26b, týkající se dohledu, jeho účelu a výkonu. Jejich podoba zůstala zachována dodnes. Zároveň zrušil záruku za nápravu pachatele a nahradil ji zárukou zájmového sdružení občanů za převýchovu odsouzeného, která je upravena v § 6 trestního řádu. Zatímco záruku za nápravu pachatele bylo možno poskytnout před samotným rozhodnutím soudu v trestním řízení a byla jedním ze zákonných předpokladů uložení podmíněného odsouzení, záruku za převýchovu odsouzeného může soud přijmout až po právní moci rozhodnutí o podmíněném odsouzení (prostém i s dohledem). Novela též pozměnila znění § 60 odst.1 – od jejího přijetí může soud výjimečně vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat podmíněné odsouzení

v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu. Výjimečné ponechání podmíněného odsouzení v platnosti se tedy netýkalo již pouze mladistvých, ale i jiných odsouzených. Tato úprava zůstala zachována dodnes.

K poslední významné změně došlo přijetím zákona č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon komplexně upravuje problematiku trestního práva mládeže (tj. mladistvých a dětí mladších patnácti let), podmíněné odsouzení nevyjímaje. Úprava podmíněného odsouzení mladistvých pachatelů se tak přesunula z trestního zákona do tohoto zákona.

Kapitola III.

Ukládání podmíněného odsouzení

Podmínky uložení podmíněného odsouzení

Při ukládání trestu musí soudy vycházet z ustanovení § 23 trestního zákona o účelu trestu. Aby trest dosáhl svého účelu, je třeba, aby byl stanoven tak, aby v každém konkrétním případě odpovídal všem zvláštnostem případu (zásada individualizace trestu), zejména pak musí být přiměřený stupni nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Soud též přihledne při ukládání trestu k možnosti nápravy a poměrům pachatele a ke všem přitěžujícím i polehčujícím okolnostem. V § 39 odst.2 TZ je stanoveno, že za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje tři roky, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k dosažení účelu trestu. Z tohoto ustanovení, kde je vyjádřena zásada pomocné role trestní represe, je třeba vždy při ukládání trestu vycházet.

Trestní zákon upravuje ukládání podmíněného odsouzení v § 58 až 60b. Soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího dvě léta, jestliže vzhledem k osobě pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve

kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že účelu trestu bude dosaženo i bez jeho výkonu. Za stejných podmínek může soud podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, vysloví-li zároveň nad pachatelem dohled.

Při ukládání podmíněného odsouzení je třeba vycházet z délky trestu, který byl uložen rozhodnutím soudu v konkrétním případě, nikoliv z trestní sazby stanovené pro ten který trestný čin ve zvláštní části trestního zákona^[16]. Lze proto podmíněně odložit i výkon trestu, který byl uložen pod dolní hranicí zákonem stanovené trestní sazby, která jinak podmíněně odsouzení neumožňuje, a to na základě mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 40 nebo § 32 odst.2 TZ. § 40 odst.4 TZ stanoví určité limity snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby. Tyto limity nepřímou vymezení okruh trestných činů, u nichž je podmíněně odsouzení vyloučeno. Podmíněně odsouzení je naprosto vyloučeno u těch trestných činů, kde činí dolní hranice trestní sazby odnětí svobody alespoň 12 let. U těch trestných činů, kde činí dolní hranice trestní sazby odnětí svobody alespoň 8 let, je vyloučeno podmíněné odsouzení prosté, je však možno uložit podmíněně odsouzení s dohledem – u těchto trestných činů totiž nelze snížit uložený trest pod tři léta. Pokud soud snižuje trest podle § 32 odst.2 TZ (u pachatele, který spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti, který si ani z nedbalosti nepřivodil vlivem návykové látky), není vázán žádnými limity pro snížení trestu. Podmíněně odsouzení je vyloučeno u zvlášť nebezpečných recidivistů^[17].

Zákon uvádí dvě základní (nikoli ovšem vylučná) hlediska pro rozhodnutí o tom, zda bude uložený trest odnětí svobody podmíněně odložen či nikoli. Těmito hledisky jsou osoba pachatele a okolnosti případu. Při hodnocení osoby pachatele se soud zabývá celkovým profilem osobnosti pachatele, především jeho dosavadním životem, charakterovými vlastnostmi, zálibami, vztahem k rodině, práci a okolní společnosti, zabývá se jeho společenským postavením, možnostmi nápravy pachatele, prostředím, ve kterém žije a pracuje, jeho současnou životní situací, zabývá se psychickým stavem pachatele v době spáchání trestného činu (zmenšená přičetnost, duševní porucha, rozrušení), postojem pachatele ke spáchanému trestnému činu, přihlíží též k předchozímu odsouzení pachatele (pokud se na pachatele nehledí, jako by nebyl odsouzen), k tomu, že pachatel spáchal v souběhu více trestných činů či pokračoval v trestném činu po delší dobu a k tomu, že pachatel spáchal trestný

[16] Šámal, P., Páry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář, I.díl (§ 1 až 99), 6.doplňné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha 2004, str.510

[17] Šámal, P., Páry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář, I.díl (§ 1 až 99), 6.doplňné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha 2004, str.512

čin ve věku blízkém věku mladistvých^[18]. Pokud jde o okolnosti případu, zde soud zvažuje především společenskou závažnost trestného činu, vliv trestného činu na ostatní členy společnosti, následky trestného činu, způsob provedení trestného činu, míru zavinění pachatele a pohnutku a míru rozmáhání se podobných trestných činů.

Podmíněně odložit lze trest odnětí svobody pouze jako celek, v žádném případě není možné odložit pouze část tohoto trestu. § 58 odst.2 TZ stanoví, že povolení podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody se netýká výkonu ostatních trestů uložených vedle tohoto trestu. Podmíněné odsouzení se totiž vykonává na svobodě a není zde žádná překážka, která by výkonu ostatních trestů bránila. Povolení podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody se netýká ani výkonu ochranných opatření, případně dalších výroků rozhodnutí (např. výroku o povinnosti nahradit škodu způsobenou trestným činem)^[19].

Podmíněné odsouzení lze uložit jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu. Nelze ho však uložit vedle trestu obecně prospěšných prací.

Stanovení zkušební doby, uložení přiměřených omezení a povinností, vyslovení dohledu

Při podmíněném odsouzení stanoví soud zkušební dobu na jeden rok až pět let; zkušební doba počíná právní mocí rozsudku (§ 59 odst.1, § 60a odst.2). Zkušební dobu nemusí soud stanovit na celá léta, může být stanovena např. na měsíce. Stanovení zkušební doby je nutné proto, aby se prokázalo, zda účelu trestu odnětí svobody lze skutečně dosáhnout i bez jeho výkonu. Při rozhodování o délce zkušební doby se soud řídí stejnými hledisky jako při rozhodování o možnosti trest odnětí svobody podmíněně odložit. Běh zkušební doby nastává okamžikem, kdy výrok o trestu nabyl právní moci^[20]. Délku zkušební doby lze dodatečně změnit (konkrétně prodloužit maximálně o dvě léta při zachování nepřekročitelné horní hranice pěti let) na základě ustanovení § 60 odst. písm.b) TZ, tedy v případě, že odsouze-

[18] Sotolář, A., Půry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v právu, C.H.Beck, Praha 2000, str.281

[19] Šámal, P., Půry, F., Ruzman, S. Trestní zákon, komentář, I.díl (§ 1 až 90), 6.doplňné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha 2004, str.515

[20] Šámal, P., Půry, F., Ruzman, S. Trestní zákon, komentář, I.díl (§ 1 až 90), 6.doplňné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha 2004, str.516

ný zavlád příčinu k nařízení výkonu trestu odnětí svobody, soud však přesto vzhledem k okolnostem případu a osobě obviněného rozhodl o ponechání podmíněného odsouzení v platnosti.

Jestliže byl podmíněně odsouzený znovu podmíněně odsouzen pro stejný skutek (na základě mimořádných opravných prostředků) nebo byl podmíněně odsouzen k úhrnnému trestu pro stejný skutek a jiný skutek spáchaný v souběhu (též na základě mimořádných opravných prostředků) nebo byl podmíněně odsouzen k souhrnnému trestu pro stejný skutek a jiný skutek spáchaný v souběhu nebo byl podmíněně odsouzen ke společnému trestu za pokračování v trestném činu (přičemž předchozí odsouzení se týkalo dílčího útoku takového činu), pak se na základě § 59 odst.3 TZ započítává doba, po kterou vedl odsouzený ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, do nově stanovené zkušební doby. Započítání je za splnění zákonem stanovených podmínek obligatorní a soud o něm musí z úřední povinnosti rozhodnout. Původní zkušební doba se započítá i v případě, že již celá uplynula a dokonce i tehdy, když soud již rozhodl o osvědčení se podmíněně odsouzeného nebo jestliže se má za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil^[21].

Podmíněně odsouzenému může soud uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu má též uložit, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil (§ 59 odst.2, § 60a odst.3). Přiměřená omezení a povinnosti mají formu zákazů či příkazů určitého konání. V případě zákazu může být zakázané jednání právem nedovolené, ale může se jednat i o jednání jinak nezávadné a ostatním členům společnosti dovolené. Obdobně příkaz může vynucovat jak splnění povinnosti, kterou měl odsouzený již před vynesením odsuzujícího rozsudku, tak i splnění povinnosti nově stanovené rozsudkem. Trestní zákon v § 26 odst.4 demonstrativně přiměřená omezení a povinnosti vyjmenovává. Jsou jimi:

- 1.) podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace
- 2.) podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy
- 3.) podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákona
- 4.) podrobit se vhodným programům psychologického poradenství
- 5.) zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami

---

[21] Šamal P., Pury, F., Ruzman, S. Trestní zákon, komentář I díl (§ 1 až 90), 6 doplnění a prepracované vydání, C H Beck, Praha 2004, str 523

6.) zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek

Výčet je ovšem neuzavřený, lze uložit i jiná přiměřená omezení či povinnosti, které zákon výslovně nejmenuje. Soud může jako přiměřená omezení a povinnosti v zákoně výslovně nevyjmenované uložit například zákaz požívat či nadměrně požívat alkoholické nápoje, zákaz aplikace omamných a psychotropních látek, zákaz navštěvovat noční podniky, zákaz rušit noční klid, zákaz pálit líh, zákaz dopouštět se fyzického násilí, příkaz pachateli trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže, aby se řádně staral o výchovu osoby, o niž je povinen pečovat a aby řádně posílal děti do školy, příkaz řádně plnit zákonnou vyživovací povinnost a zaplatit dlužné výživné, příkaz pachateli trestného činu ohrožování pohlavní nemocí, aby se podrobil povinnému léčení, příkaz pachateli trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, aby zaplatil dlužné pojistné na sociální zabezpečení a na zdravotní pojištění^[22], příkaz pachateli trestného činu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu či nebytovému prostoru, aby se zdržel protiprávního užívání bytu jiného a aby tento byt opustil a vyklidil etc. Pokud soud nerozhodne jinak a pokud to povaha zákazů či příkazů nevyklučuje, platí přiměřená omezení a povinnosti po celou zkušební dobu. Soud může rozhodnout o tom, že se určitá přiměřená omezení či povinnosti budou vztahovat pouze na část zkušební doby či stanovit jednorázovou povinnost.

Jako přiměřené omezení či povinnost nemůže soud uložit zákaz či příkaz, který může být předmětem jiného druhu trestu, např. trestu zákazu činnosti^[23] či trestu obecně prospěšných prací. Tyto tresty nemohou být ukládáním přiměřených omezení či povinností nahrazovány.

Omezení a povinnosti, jak už jejich název napovídá, musí být přiměřené. Jejich uložení musí souviset se spáchaným trestným činem. Ukládat např. zákaz pálit líh pachateli trestného činu krádeže by evidentně bylo zbytečné a neúčelné. Přiměřená omezení a povinnosti proto musí být ukládány tak, aby umožnily odstranění příčin, podmínek nebo příležitostí k opětovnému spáchání trestného činu, kterého se pachatel dopustil. Také musí odpovídat stupni nebezpečnosti trestného činu pro společnost, možností nápravy a osobním poměrům pachatele. V neposlední řadě nesmí přiměřená

[22] Rozsudek Nejvyššího soudu 7 Tz 167/2001

[23] Kalvodová, V.: Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí, Masarykova univerzita, Brno 2002, str.121

omezení a povinnosti přesahovat rámec podmíněného odsouzení a nesmí být v rozporu s režimem podmíněného odsouzení – proto je nepřipustný např. zákaz změnit bydliště, příkaz změnit zaměstnání etc. Přiměřená omezení a povinnosti musí být v zájmu právní jistoty určitě, jasně a přesně formulována tak, aby poskytovala odsouzenému dostatečnou záruku vymezení limitů jeho chování a vymezení přípustných zásahů do svobody jeho jednání a rozhodování. Odsouzený musí vědět, jak se má ve zkušební době chovat a čeho se zdržet. Požadavek určitosti je důležitý i z hlediska kontrolovatelnosti dodržování přiměřených omezení a povinností, aby orgán sledující chování pachatele ve zkušební době, příp. vykonávající dohled, mohl s určitostí zjistit, zda pachatel omezení a povinnosti mu uložené plní.

Nejdůležitějším hlediskem při ukládání přiměřených omezení a povinností je jejich účel. Přiměřená omezení a povinnosti směřují k tomu, aby odsouzený vedl řádný život. Řádným životem se rozumí zejména dodržování právních předpisů (především nepáchání trestných činů, přestupků a jiných deliktů), dodržování dalších základních norem občanské společnosti (nenarušování občanského soužití výtržnostmi, nadměrným hlukem, nepořádkem, zápachem etc.) a řádné plnění svých povinností (řádné plnění občanskoprávních, pracovněprávních a dalších závazků, řádné plnění vyživovací povinnosti etc.). Vedení řádného života odsouzeným je výlučným účelem, kterého má být uložením přiměřených omezení a povinností dosaženo. Tento cíl nelze omezovat pouze na zkušební dobu podmíněného odsouzení, ale je třeba dosáhnout toho, aby odsouzený vedl řádný život i po jejím uplynutí. Proto je třeba při ukládání podmíněného odsouzení volit taková přiměřená omezení a povinnosti, která co nejúčinněji povedou k dosažení tohoto cíle. Při tom je třeba vycházet z okolností týkajících se osoby pachatele, poměrů pachatele a příčin spáchané trestné činnosti.

Přiměřená omezení a povinnosti lze uložit i dodatečně po právní moci rozhodnutí o podmíněném odsouzení, a to na základě § 60 odst.1 písm.c) TZ – tedy v případě, kdy podmíněně odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu, soud však přesto vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného rozhodl o ponechání podmíněného odsouzení v platnosti.

Jestliže trestným činem vznikla škoda, má soud odsouzenému zpravidla též uložit, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Pokud soud výjimečně povinnost k náhradě škody v takovém případě nevysloví, musí v odůvodnění rozsudku

uvést důvody, které ho k tomuto rozhodnutí vedly; tímto důvodem je zejména skutečnost, že způsobená škoda již byla nahrazena, dále např. skutečnost, že se poškozený výslovně vzdal nároku na náhradu škody nebo že nárok na náhradu škody byl zajištěn na majetku obviněného etc. Škodou, kterou pachatel trestným činem způsobil, se rozumí majetková škoda, která vznikla v příčinné souvislosti se skutkem, jímž byl pachatel uznán vinným, která byla pachatelem zaviněna a kterou lze uplatnit v adhezním řízení. Výše této škody nemusí být v rozsudku přesně stanovena – nemusí být totiž soudu v době rozhodování známa. Stačí, když bude známa během zkušební doby tak, aby ji mohl odsouzený nahradit. Maximální rozsah povinnosti k náhradě způsobené škody podle svých sil je určen výší, v jaké je pachatel povinen nahradit škodu podle předpisů upravujících odpovědnost za škodu (občanského zákoníku, obchodního zákoníku etc.). Povinnost podle svých sil nahradit škodu způsobenou trestným činem je třeba odlišovat od povinnosti nahradit škodu poškozenému, který uplatnil svoje nároky v adhezním řízení. Povinnost nahradit podle svých sil škodu je na adhezním řízení zcela nezávislá a není exekučním titulem. Lze ji uložit i v případě, kdy poškozený své nároky na náhradu škody v adhezním řízení neuplatnil, i v případě, kdy soud současně s jejím vyslovením přiznal v adhezním řízení poškozenému nárok na náhradu škody. Povinnost podle svých sil nahradit způsobenou škodu sleduje totiž výchovný účel – má pod pohrůžkou nařízení výkonu trestu přimět pachatele trestného činu, aby škodu, kterou způsobil, dobrovolně nahradil a je tak důležitým prostředkem nápravy a resocializace podmíněně odsouzeného. Pachatel nahrazuje škodu podle svých sil, tj. jak mu to jeho majetkové, výtěžkové a osobní poměry dovolí; není tedy možné nařídit výkon trestu v případě, že pachatel sice ve zkušební době celou škodu neuhradí, ale je to způsobeno tím, že nemá dostatek prostředků, kterými by mohl škodu nahradit. Rozhodné je úsilí pachatele o nápravu a odčinění nepříznivých následků trestného činu. Pokud soud nestanoví jinak, hradí podmíněně odsouzený škodu průběžně během celé zkušební doby, má se samozřejmě snažit nahradit ji co nejdříve, jak mu to jeho poměry dovolí. Soud však může určit odsouzenému i kratší lhůtu k náhradě škody než je celá zkušební doba.

Při uložení podmíněného odsouzení s dohledem vysloví soud obligatorně nad pachatelem dohled. Dohled upravují § 26a a § 26b TZ a jeho pojem a účel je vysvětlen výše. Dohled je jednak nutno vyslovit v případě, kdy soud podmíněně odkládá trest odnětí svobody

převyšující 2 léta, tedy v případě, kdy nelze uložit podmíněně odsouzení prosté, a dále v případě, kdy je předpoklad, že samotné podmíněně odsouzení prosté nebude dostatečné k nápravě pachatele a nesplní svůj účel. Ve druhém případě bude tedy ukládáno především pachatelům, kteří před spácháním trestného činu nevedli řádný život a u nichž je nezbytné k dosažení účelu trestu intenzivně sledovat a kontrolovat jejich chování, příp. jim poskytnout pomoc.

Soud může v určitém případě vyslovit dohled nad podmíněně odsouzeným i dodatečně poté, co již rozhodnutí o podmíněném odsouzení nabylo právní moci. Lze tak učinit na základě § 60 odst.1 písm.a) TZ a to tehdy, pokud podmíněně odsouzený (kterému nebyl dohled uložen) zavedl ve zkušební době příčinu k nařízení výkonu trestu odnětí svobody, soud však přesto vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného rozhodl o ponechání podmíněného odsouzení v platnosti. Za splnění těchto podmínek může soud rozšířit podmíněně odsouzení o dohled – zejména tak učiní v případě, kdy je zřejmé, že samotné prosté podmíněně odsouzení (s případnými přiměřenými omezeními a povinnostmi) k dosažení svého účelu nesměruje, ale je zde stále naděje, že výchovným působením probačního úředníka se nakonec podaří účelu dosáhnout.

Forma rozhodnutí o podmíněném odsouzení

Podmíněně odsouzení (ať už prosté či s dohledem) ukládá soud ve formě rozsudku či trestního příkazu. Trestním příkazem však může uložit na základě § 314e odst.2 písm.a) TŘ pouze trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem výkonu – není tedy možné uložit trestním příkazem trest odnětí svobody s podmíněným odkladem výkonu o vyšší výměře. Pokud soud rozhoduje rozsudkem, činí tak po provedeném hlavním líčení. Rozsudek musí obsahovat výrok, odůvodnění, poučení o opravném prostředku a další náležitosti stanovené § 120 odst.1 TŘ (označení soudu, jména a příjmení soudců, den a místo vyhlášení rozsudku, úvodní slova „Jménem republiky“). Ve výroku rozsudku o vině musí soud, aby bylo možno uložit obžalovanému trest, uznat obžalovaného vinným trestným činem, přesně popsat skutek, ve kterém je spatřován trestný čin a přesně označit (s uvedením zákonných ustanovení) a pojmenovat trestný čin, kterého se obviněný dopustil. V navazujícím výroku o trestu musí soud uvést, že se obžalovanému ukládá trest odnětí

svobody, stanovit délku trestu (s uvedením zákonných ustanovení, podle kterých byl trest vyměřen), uvést, že se výkon tohoto trestu podmíněně odkládá, stanovit délku zkušební doby, uvést přiměřená omezení a povinnosti, které obžalovanému ukládá, vyslovit povinnost nahradit podle svých sil škodu, kterou trestným činem způsobil a v případě ukládání podmíněného odsouzení s dohledem uvést, že nad pachatelem vyslovuje dohled.

V odůvodnění odsuzujícího rozsudku soud uvede všechny okolnosti, které ho vedly k tomu, že rozhodl tak, jak rozhodl. Odůvodňuje všechny výroky pojaté do rozsudku. To je důležité z hlediska přesvědčivosti a přezkoumatelnosti rozsudku. Při odůvodnění výroku o podmíněném odkladu výkonu trestu bude muset soud zejména uvést, jak posoudil hledisko okolností případu a osoby pachatele. Má uvést, zda a jak přihlédl k dosavadnímu životu pachatele, v čem spatřuje jeho pozitiva a negativa, jak se prostředí, ve kterém pachatel žije a pracuje, odrazilo na jeho osobnosti, rysech, jaký mělo toto prostředí vliv na spáchání trestného činu. Odůvodňuje uložení přiměřených omezení a povinností, jak tato omezení a povinnosti souvisí se spáchaným trestným činem a jakým způsobem mohou přispět k nápravě pachatele etc.

Každý rozsudek musí samozřejmě též obsahovat poučení o opravném prostředku, který je možno proti rozsudku podat a o lhůtě k jeho podání.

Kapitola IV.

Výkon podmíněného odsouzení

Povinnosti podmíněně odsouzeného

Podmíněně odsouzenému vyplývají ze zákona a z rozhodnutí soudu při výkonu podmíněného odsouzení mnohé povinnosti. Základní povinností je, že podmíněně odsouzený musí vést řádný život (význam tohoto pojmu je uveden výše). Dále musí dodržovat přiměřená omezení a povinnosti, která mu soud v rozhodnutí uložil. Je také povinen podle svých sil nahradit škodu, kterou trestným činem způsobil, pokud mu to bylo soudem uloženo. Pokud byl podmíněně odsouzenému uložen dohled, je povinen se mu podrobit. Na plnění těchto povinností ve zkušební době závisí, zda soud po jejím uplynutí rozhodne, že se podmíněně odsouzený osvědčil či rozhodne o tom, že se trest odnětí svobody vykoná. Povinností z podmíněného odsouzení vyplývající má odsouzený pouze ve zkušební době, jeho chování po jejím uplynutí již není pro rozhodnutí o osvědčení se rozhodné. Některá přiměřená omezení či povinnosti se mohou vztahovat pouze na část zkušební doby, pokud o tom soud rozhodne. Vedení řádného života a podrobení se dohledu je nutné po celou zkušební dobu.

Sledování a kontrola chování podmíněně odsouzeného, úloha Probační a mediační služby a zájmových sdružení občanů

Aby bylo účelu podmíněného odsouzení dosaženo a pachatel se napravil a vedl řádný život, nelze se spokojit pouze s uložení povinností a spoléhat na to, že je bude odsouzený dobrovolně plnit. Je třeba chování podmíněně odsouzeného ve zkušební době sledovat a vyhodnocovat, zda je v souladu se stanovenými požadavky. Také je třeba na odsouzeného výchovně působit a dosáhnout tak jeho polepšení. Tyto úkoly plní zejména soud, Probační a mediační služba a zájmová sdružení občanů.

Probační a mediační služba byla vytvořena zákonem č.257/2000 Sb., o Probační a mediační službě jako organizační složka státu, která provádí ve stanoveném rozsahu úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení. Mezi složky probace patří i kontrola výkonů trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení a organizování a vykonávání dohledu nad odsouzeným. Plnění úkolů Probační a mediační služby ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení (soudům, státním zastupitelstvím, policejním orgánům) zajišťují její střediska působící v sídlech okresních soudů (nebo jim naroveň postavených obvodních či městských soudů) a v rámci těchto středisek úředníci a asistenti Probační a mediační služby. Probační úředník nesmí v téže věci provádět úkony probace a mediace.

Zájmovými sdruženími občanů se podle § 3 TŘ rozumí odborové organizace, organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení s výjimkou politických stran a politických hnutí, církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely. Kromě politických stran a politických hnutí, které zákon výslovně z působení na odsouzeného vylučuje, se tak mohou na jeho výchově podílet jakákoliv občanská sdružení. Zájmová sdružení občanů mohou nabídnout převzetí záruky za převýchovu podmíněně odsouzeného na základě § 6 odst.1 písm.b) TŘ.

Úloha Probační a mediační služby a zájmových sdružení občanů se projeví zejména při podmíněném odsouzení s dohledem, mají však své místo i při prostém podmíněném odsouzení.

Při podmíněném odsouzení prostém předseda senátu (samosoudce) ihned po právní moci rozsudku ukládajícím podmíněné odsouzení zašle na základě § 329 odst.1 TŘ v případech, kdy je to s ohledem na povahu uložených omezení a způsob kontroly chování podmíněně odsouzeného nutné, opis rozsudku probačnímu úředníkovi k výkonu kontroly nad chováním podmíněně odsouzeného a nad dodržováním uložených omezení. Zároveň jej požádá, aby v pravidelných termínech, které zároveň stanoví (nejméně jednou za šest měsíců),

podával soudu zprávu o způsobu života odsouzeného a v případě, že by zjistil důvody nařízení výkonu trestu, aby to ihned oznámil soudu. Jestliže předseda senátu (samosoudce) nepověří výkonem kontroly probačního úředníka, pak v pravidelných termínech, nejpozději jedenkrát za šest měsíců, zjišťuje, zda podmíněně odsouzený vede řádný způsob života a dodržuje omezení, která mu byla rozsudkem uložena. Soud tedy při podmíněném odsouzení prostém musí nejprve rozhodnout, zda bude kontrolovat chování odsouzeného ve zkušební době sám nebo tím pověří probačního úředníka – v naprosté většině případů kontrolu vykonává soud sám^[24]. Předseda senátu též může požádat zájmové sdružení občanů činné na pracovišti odsouzeného (zejm. odborovou organizaci) nebo v jeho bydlišti, o výchovné spolupůsobení, pokud nabídlo záruku za převýchovu odsouzeného. Nabídka záruky má obsahovat označení zájmového sdružení občanů a odsouzeného, za kterého se záruka nabízí, způsob, kterým byla nabídka záruky v daném zájmovém sdružení projednána, způsob, kterým hodlá zájmové sdružení občanů záruku provádět a docílit tak převýchovy odsouzeného (jakými výchovnými prostředky a opatřeními chce na odsouzeného působit a které jeho negativní vlastnosti se bude snažit odstranit), zda je zájmové sdružení občanů seznámeno s osobou odsouzeného a povahou trestného činu jím spáchaného (s případným hodnocením osoby odsouzeného na základě vlastních zkušeností s ním). Pokud soud přijal záruku zájmového sdružení za převýchovu odsouzeného, je zájmové sdružení občanů povinno působit na podmíněně odsouzeného, aby žil řádným životem, a k tomu přijmout potřebná opatření, rovněž dbá na to, aby nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil a tím přispívá k jeho nápravě. Záruku má smysl nabízet jen v takových případech, kdy existují závady a nedostatky v chování odsouzeného, které je třeba napravit, proto např. u odsouzeného, který spáchal trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti díky ojedinělé nepozornosti při řízení motorového vozidla a který jinak vede zcela řádný život, nemá smysl záruku nabízet a ze strany soudu ji přijímat, neboť zde chybí závady, které by mohlo zájmové sdružení občanů svým působením odstraňovat. Zájmové sdružení, které převzalo záruku za převýchovu odsouzeného, zasilá soudu po uplynutí zkušební doby vyjádření o tom, zda jeho výchovné spolupůsobení bylo úspěšné, zda odsouzený dodržoval podmínky mu stanovené a zda doporučuje, aby soud rozhodl, že se podmíněně odsouzený osvědčil. Soud vyrozumí takové zájmové

[24] Oddělení koncepcí, metody a analýz Ředitelství PMS ČR. Komentář ke statistickému vyhodnocení činnosti středisek Probační a mediální služby v České republice za rok 2005

sdužení o tom, zda se podmíněně odsouzený osvědčil, po právní moci rozhodnutí.

Při podmíněném odsouzení s dohledem soud po právní moci rozsudku opatřením pověří probačního úředníka, aby sledoval chování odsouzeného ve zkušební době a dodržování uložených omezení a povinností. Podle povahy věci požádá soud o spolupůsobení orgány veřejné správy, zájmová sdružení občanů a další orgány, instituce a osoby. Soud v tomto případě obligatorně svěří výkon kontroly a sledování podmíněně odsouzeného ve zkušební době probačnímu úředníkovi. Úředník zároveň vykonává nad odsouzeným dohled. Pachateli vyplývají z dohledu povinnosti stanovené § 26b odst. 1 TZ :

- 1.) spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě jeho probačního programu
- 2.) dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu budou stanoveny probačním úředníkem
- 3.) informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování soudem uložených přiměřených omezení nebo povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem
- 4.) umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje

Probační úředník musí zpracovat probační program. Tento program je základem spolupráce odsouzeného s probačním úředníkem. Při zpracování musí úředník přihlídnout ke všem zvláštnostem případu a osobě pachatele a pokud možno postupovat v součinnosti s tímto pachatelem, aby zde byla co největší šance jeho nápravy. Probační úředník musí především pochopit skutečné sociální pozadí trestné činnosti odsouzeného. Má právo nahlížet do trestních spisů vedených u soudu, státního zastupitelství a Policie ČR a činit si z nich výpisky, zápisy a pořizovat kopie a odsud zjišťovat rozhodné skutečnosti. Může se též obrátit na soudce, který v daném případě rozhodl a tento případ s ním konzultovat. Obsahem probačního programu má být především stanovení cíle dohledu, dále uvedení podstaty dohledu (např. řešení současných problémů odsouzeného, psychosociální podpora odsouzeného, pozitivní motivace odsouzeného k odčinění

škody, kterou způsobil, sledování a kontrola chování odsouzeného, etc.) a stanovení způsobu realizace dohledu (např. rozhovor odsouzeného s probačním úředníkem, ověřování vedení řádného života a plnění přiměřených omezení a povinností odsouzeným v bydlišti či na pracovišti odsouzeného etc.). Základem dohledu je pravidelný osobní kontakt odsouzeného s probačním úředníkem. Ten probíhá především ve střediscích Probační a mediační služby, probační úředník však může navštěvovat odsouzeného i v jeho bydlišti či na pracovišti. Má formu rozhovorů s odsouzeným, kde odsouzený probačnímu úředníkovi sděluje, jak dodržuje podmínky podmíněného odsouzení, které pro něj vyplývají ze zákona či rozhodnutí soudu, informuje ho o svých poměrech, pobytu, zaměstnání (studiu), sděluje mu své pocity, potřeby, zájmy a problémy, se kterými mu může probační úředník pomoci. Probační úředník též zjišťuje v místě bydliště a na pracovišti odsouzeného, zda vede řádný život a ověřuje, zda informace, které mu odsouzený sděluje, jsou pravdivé – má možnost mluvit s rodinnými příslušníky odsouzeného, zaměstnavatelem, spolupracovníky, sousedy etc. V případě, že bylo odsouzenému uloženo, aby podle svých sil nahradil škodu, měl by probační úředník kontaktovat též poškozeného, aby zjistil, zda odsouzený škodu hradí (v této souvislosti je třeba poznamenat, že poškozený může dát podnět k tomu, aby byl trest vykonán, pokud odsouzený uloženou povinnost nahradit podle svých sil škodu ve vztahu k poškozenému řádně neplní). Sledování a kontrola chování odsouzeného ve zkušební době není však jediným úkolem probačního úředníka. Probační úředník je povinen též poskytnout odsouzenému odborné vedení a pomoc, aby byl odsouzený motivován k dosažení své nápravy – může se jednat o pomoc při hledání a udržení si zaměstnání, pomoc při hledání bydlení, pomoc vyřešit problém, jak nahradit škodu, kterou odsouzený svým činem způsobil, pomoc při hledání odborníka na léčbu závislostí, pomoc při vypořádání se s následky, které spáchání trestného činu přineslo, zprostředkování psychosociálních služeb etc. Ve výsledku by si měl odsouzený uvědomit zavrženíhodnost jednání, pro které byl odsouzen, cítit lítost nad jeho spácháním a zároveň být připraven na bezkonfliktní život ve společnosti. Probační úředník je povinen zachovávat (i po skončení svého pracovního poměru v Probační a mediační službě) o věcech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce, mlčenlivost. O průběhu dohledu shromažďuje probační úředník záznamy v probačním spise.

V případě, že probační úředník zjistí, že odsouzený nevede řádný

život, nedodrží podmínky dohledu či nedodrží přiměřená omezení, informuje o tom bezodkladně předsedu senátu (samosoudce), který podmíněně odsouzení uložil. V případě méně závažného porušení povinností podmíněně odsouzeného nemusí probační úředník předsedu senátu (samosoudce) informovat, ale pouze odsouzeného upozornit na toto porušení a poučit ho, že v případě závažného či soustavného porušování uložených podmínek bude informovat soud.

Nestanoví-li předseda senátu (samosoudce) jinak, je probační úředník povinen nejméně jednou za šest měsíců (přičemž soud tuto lhůtu může zkrátit i prodloužit) zpracovat zprávu, ve které informuje předsedu senátu (samosoudce), který dohled uložil, o průběhu výkonu dohledu nad pachatelem, o plnění přiměřených omezení a povinností a o jeho poměrech – zde probační úředník informuje soud o tom, jak odsouzený plní probační program (samozřejmě uvede i obsah programu), zda dodrží přiměřená omezení a povinnosti a pokud došlo k jejich porušení, jakým způsobem se tak stalo, dále informuje, zda plní povinnost nahradit podle svých sil způsobenou škodu (i zda jeho majetkové poměry vůbec umožňují škodu hradit), uvede zde také současné rodinné, pracovní, zdravotní a sociální poměry odsouzeného.

Je-li to účelné, postupuje Probační a mediační služba v součinnosti s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, nadacemi a dalšími institucemi sledujícími humanitární cíle a zejména se zájmovými sdruženími občanů.

Příklad činnosti zájmového sdružení občanů při převýchově podmíněně odsouzených

Jedním ze zájmových sdružení občanů, které se významně podílí na převýchově podmíněně odsouzených je Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Jde o občanské sdružení založené roku 1994, jehož posláním je podporovat konstruktivní řešení konfliktů ve společnosti jako nástroj pro předcházení a řešení trestné činnosti. Mimo jiné je realizátorem projektu Systém mentoringu v trestní justici^[25], který je založen na vytvoření služby Mentor. Služba Mentor je určena příslušníkům romské národnostní menšiny, kterým byl uložen alternativní trest nebo opatření. Mentor se mimo jiné zabývá též

---

[25] Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Zpráva o projektu Systém mentoringu v trestní justici in www.spj.cz

osobami podmíněně odsouzenými k trestu odnětí svobody s dohledem. Službu nabízejí vyškolení „mentori“, kterými jsou bezúhonní Romové starší 18ti let – tím je zajištěno, že budou v romské komunitě lépe přijímáni a lépe porozumí problémům, které romská komunita má. Také hovoří romským jazykem, což je při vzájemné komunikaci velmi důležité. Mentori docházejí za odsouzenými (označovanými v projektu jako „klienti“) do jejich domácností a zde jim nabízejí využití služby Mentor. Díky těsné provázanosti romské komunity a jejich vzájemných vztahů je třeba postupovat opatrně, někteří mentori nemohou pracovat s určitými odsouzenými. Pokud odsouzený přijme nabídku mentora, mentor mu poté pomáhá při výkonu testu, zejména s hledáním zaměstnání a bydlení. Také odsouzeného motivuje k plnění povinností, které z podmíněného odsouzení s dohledem vyplývají. Při práci s odsouzenými využívá mentor vlastního příkladu. Důležitá je také spolupráce s úředníky a asistenty Probační a mediační služby, kteří mnohdy nemají sami o sobě šanci do romského prostředí proniknout a odsouzený s nimi nespolupracuje, nereaguje na jejich výzvy – v takovém případě požádá úředník Probační a mediační služby mentora, aby odsouzeného vyhledal a přiměl ho k plnění svých povinností. Mentor odsouzeného upozorní, kdy a kam se má dostavit do Probačního střediska a že v případě pokračující nespolupráce hrozí nařízení výkonu trestu. Mentori jsou kromě pracovníků probační a mediační služby v kontaktu také s ostatními státními i nestátními institucemi v rámci regionu a jsou v kontaktu i mezi sebou navzájem v rámci tzv. skupinových supervizí, kde mentori konzultují obtížně řešitelné případy a možnosti jejich řešení.

Mentor klade zvláštní zřetel na mladistvé odsouzené a je akreditovaným probačním programem ve smyslu zákona č.218/2003 Sb.

Rozhodnutí o osvědčení se podmíněně odsouzeného

Po uplynutí zkušební doby rozhodne soud usnesením ve veřejném zasedání o tom, zda se podmíněně odsouzený osvědčil či nikoli. Učiní tak na základě § 60 odst.1 TZ. O tom, že se podmíněně odsouzený osvědčil, rozhodne tehdy, jestliže podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám. Jinak

soud rozhodne, že se vykoná uložený trest odnětí svobody a zároveň rozhodne podle § 60 odst.4 TZ o způsobu výkonu tohoto trestu, tj. o zařazení odsouzeného do určitého typu věznice. Soud může rozhodnout o tom, že se trest vykoná, i během zkušební doby; naopak o tom, že se podmíněně odsouzený osvědčil, může rozhodnout až po uplynutí celé zkušební doby. Rozhodnutí se opírá o poznatky, které soud zjistil sám, o vyjádření zájmového sdružení občanů a o zprávy probačního úředníka. Předpokladem vyslovení osvědčení se je vedení řádného života v průběhu celé zkušební doby. Také je třeba, aby podmíněně odsouzený splnil přiměřená omezení a povinnosti a zejména uloženou povinnost nahradit podle svých sil škodu, kterou trestným činem způsobil. Pokud škoda nebyla v průběhu zkušební doby zcela nahrazena, je třeba zkoumat, zda jeho majetkové poměry dovozovaly, aby škodu uhradil v plné výši. Výkon trestu bude nařízen v případě, kdy účelu trestu nebude zřejmě možné podmíněným odkladem jeho výkonu s uložením přiměřených omezení a povinností a příp. dohledu dosáhnout – soud v takovém případě nesmí váhat a výkon trestu okamžitě nařídit. Zpravidla nebude možné vyslovit osvědčení se v případě, kdy pachatel spáchal ve zkušební době úmyslný trestný čin. Není však možné vyslovit, že se podmíněně odsouzený neosvědčil, pokud bylo proti němu zahájeno trestní stíhání pro trestný čin spáchaný ve zkušební době, které však dosud nebylo pravomocně ukončeno – zde je třeba nejprve vyčkat rozsudku v dané věci. Je tak třeba postupovat i v případě, že trestní stíhání trvá delší dobu – nevyvratitelná právní domněnka osvědčení se podle § 60 odst. 2 TZ (viz dále) se v takovém případě neuplatní. Vždy je však třeba zkoumat konkrétní okolnosti, za nichž k porušení podmínek podmíněného odsouzení došlo, je třeba zkoumat intenzitu tohoto porušení a při méně závažných pochybeních odsouzeného ho pouze usměrnit a poučit. Soud může na základě § 60 odst.1 TZ výjimečně vzhledem k okolnostem případu a osobě pachatele ponechat podmíněně odsouzení v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu za současného uložení jedné nebo více zpřísnujících podmínek (vyslovení dohledu, prodloužení zkušební doby, stanovení dosud neuložených přiměřených omezení či povinností). O tom může soud rozhodnout jak v průběhu zkušební doby, tak i po jejím uplynutí.

Soud rozhoduje o tom, zda se podmíněně odsouzený osvědčil, pouze na základě jeho chování ve zkušební době. Není možné přihlížet k chování odsouzeného před tím, než nabyl právní moci rozsudek, kterým bylo podmíněně odsouzení vysloveno, ani k jeho chování poté,

co již zkušební doba uplynula.

Pokud soud rozhodl, že se podmíněně odsouzený osvědčil, nelze již dodatečně rozhodnout, že se trest vykoná, i když vyjdou najevo okolnosti, které by nařízení výkonu trestu odůvodňovaly.

Jestliže soud nerozhodne do jednoho roku od uplynutí zkušební doby o tom, zda se podmíněně odsouzený osvědčil či nikoli, aniž na tom má podmíněně odsouzený vinu, má se za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil. V § 60 odst.2 TZ tak zákon stanoví nevyvratitelnou právní domněnku osvědčení se pro případ, že by soud váhal s rozhodnutím a odsouzeného by tak uvedl do nejisté situace. Domněnka však předpokládá, že podmíněně odsouzený na tom, že soud ve lhůtě nerozhodl, neměl vinu. To není splněno například v případě, kdy se odsouzený nedostavuje bez řádné omluvy na předvolání k soudu, nepřebírá soudní obsílky, skrývá se, také v případě, kdy bylo proti němu zahájeno trestní stíhání pro trestný čin spáchaný ve zkušební době a je třeba vyčkat rozhodnutí v této věci. O tom, zda podmíněně odsouzený měl vinu na tom, že soud nerozhodl do jednoho roku o tom, zda se osvědčil, rozhoduje soud jako o předběžné otázce.

§ 60 odst.3 stanoví fikci neodsouzení. Bylo-li vysloveno, že se podmíněně odsouzený osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen. Osvědčení se má tak za následek zahlazení odsouzení. Je zde ovšem nutno poznamenat, že odsouzení se zahlazuje jako celek a pokud byly odsouzenému uloženy vedle podmíněného odsouzení jiné tresty, je třeba k tomu, aby se na pachatele hledělo, jako by nebyl odsouzen, aby byly splněny i podmínky pro zahlazení ostatních trestů.

Kapitola V.

Zvláštnosti podmíněného odsouzení mladistvých

Pokud se jedná o podmíněné odsouzení osob mladších 18ti let, platí zde určité zvláštnosti. Odpovědnost mládeže (mladistvých a dětí mladších patnácti let) za protiprávní činy upravuje zvláštní zákon č.218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Tento zákon umožňuje uložit sankci podmíněného odsouzení a podmíněného odsouzení s dohledem mladistvým pachatelům. Mladistvým se podle tohoto zákona rozumí osoba, která v době spáchání činu dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Osobám mladším 15ti let nelze podmíněné odsouzení ukládat v žádné formě. Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění. Za jeho spáchání lze mladistvému ukládat opatření – trestní, výchovná a ochranná. Tato opatření ukládají soudy pro mládež, což však nejsou samostatné soudy, ale pouze zvláštní senáty obecných soudů zabývající se problematikou protiprávních činů mládeže. Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem jsou druhy trestních opatření, které zákon o soudnictví ve věcech mládeže vyjmenovává v § 24 odst.1. Pokud jde o podmínky ukládání podmíněného odsouzení a podmíněného odsouzení s dohledem, platí zde trestní zákon v tom smyslu, že podmíněné odsouzení (prosté) lze uložit v maximální výměře dvou let, podmíněné odsouzení s dohledem pak ve výměře tří let a to za podmínky, že vzhledem k osobě pachatele

a okolnostem případu má soud pro mládež za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu. Trestní opatření musí vzhledem k okolnostem případu a osobě i poměrům mladistvého napomáhat k vytváření podmínek pro jeho další vývoj. Je proto nutné v řízení předcházejícímu uložení podmíněného odsouzení a souvisejících výchovných opatření co nejdůkladněji zjistit stupeň rozumové a mravní vyspělosti mladistvého, poměry mladistvého a prostředí, v němž mladistvý žije (např. jaké jsou vztahy mezi rodiči a mladistvým, jaké jsou vztahy mezi rodiči navzájem, zda má mladistvý sourozence a jaký k nim má vztah, jaké má rodina sociální zázemí, hodnotový systém rodiny (např. náboženské založení) etc.), chování mladistvého ve škole (zjištění jeho nadání, zálib, možností budoucího uplatnění), chování mladistvého před spácháním provinění a po něm, postoj mladistvého spáchanému provinění a další okolnosti důležité pro správný výběr prostředků k nápravě mladistvého – zjištění poměrů mladistvého zpravidla soud uloží orgánu sociálně-právní ochrany dětí, příp. Probační a mediační službě. Při uložení trestního opatření podmíněného odsouzení stanoví soud pro mládež zkušební dobu na jeden rok až tři léta. Současně může uložit i výchovná opatření. Přiměřená omezení a povinnosti nelze mladistvému uložit, protože jsou těmito výchovnými opatřeními nahrazena. Výchovnými opatřeními jsou podle § 15 odst.2 SVMZ:

- 1.) Dohled probačního úředníka
- 2.) Probační program
- 3.) Výchovné povinnosti
- 4.) Výchovná omezení
- 5.) Napomenutí s výstrahou

Výchovná omezení a výchovné povinnosti se svou podstatou podobají přiměřeným omezením a povinnostem, vzhledem k tomu, že jsou však ukládány mladistvým, mají řadu specifických rysů. § 18 odst.1 SVMZ demonstrativně uvádí výchovné povinnosti mladistvého jako je povinnost bydlet s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu, povinnost vykonat bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu (pokud to nenaruší přípravu na jeho budoucí povolání nebo výkon jeho povolání či zaměstnání), povinnost usilovat o vyrovnání s poškozeným, povinnost nahradit podle svých sil škodu způsobenou proviněním, povinnost zaplatit přiměřenou peněžitou částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti (v případě, že lze předpokládat, že peněžitá

částka bude zaplacená z peněžitých prostředků, s nimiž smí mladistvý samostatně nakládat), povinnost podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákona, povinnost podrobit se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem. Jako výchovná omezení může soud mladistvému uložit zejména nenavštěvovat určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí, nestýkat se s určitými osobami, nezdržovat se na určitém místě, nepřečehovávat předměty, které by mohly sloužit k páčhání dalších provinění, neměnit bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu (všechna dosud uvedená výchovná omezení může soud uložit pouze tak, aby nenarušila přípravu na budoucí povolání mladistvého nebo výkon jeho povolání či zaměstnání), neměnit bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání, neúčastnit se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích a neužívat návykové látky. Výčet výchovných omezení a výchovných povinností je neuzavřený, je tedy možno ukládat i výchovná omezení a povinnosti, která zákon výslovně neuvádí.

Dalším výchovným opatřením, které může soud pro mládež mladistvému uložit spolu s trestním opatřením podmíněného odsouzení, je napomenutí s výstrahou. Spočívá v tom, že soud pro mládež důrazně vytkne mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, které mu hrozí v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost.

Probačním programem rozumí zákon zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozеныm. Soud pro mládež může mladistvému uložit povinnost podrobit se probačnímu programu pouze s jeho souhlasem a pouze v případě, že daný probační program je vhodný vzhledem k potřebám mladistvého a zájmům společnosti a mladistvému je

poskytnuta dostatečná možnost seznámit se s jeho obsahem. Poskytovatelem probačních programů jsou především zájmová sdružení občanů (konkrétně občanská sdružení a církve) a příspěvkové organizace. Řada programů se specializuje na práci s určitými typy mladistvých pachatelů, např. pachateli závislími na návykových látkách, pachateli příslušejícími k národnostní menšině, mladistvými pachatelkami – matkami.

Dohled probačního úředníka, pokud jde o mladistvé, znamená pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných omezení a povinností uložených mladistvému soudem pro mládež nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem. Účel dohledu probačního úředníka stanoví § 16 odst.2 SVMZ a shoduje se s účelem dohledu u dospělých pachatelů. Mladistvému pachateli vyplývají z uloženého dohledu probačního úředníka povinnosti stanovené v § 16 odst.3 SVMZ:

- 1.) spolupracovat s probačním úředníkem ve lhůtách způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě programu jeho výkonu
- 2.) dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu budou stanoveny probačním úředníkem; při stanovení těchto lhůt probační úředník přihlédne k poměrům mladistvého, jeho životní situaci v době výkonu dohledu i k prostředí, v němž žije
- 3.) informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování přiměřených omezení nebo povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem
- 4.) nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí

Je zde vidět velká podobnost s povinnostmi, které vyplývají z dohledu dospělých pachatelů – ovšem do popředí vystupují rozdíly od úpravy trestního zákona. Zřejmě je to například u otázky umožnění vstupu probačního úředníka do obydlí. Zatímco trestní zákon ukládá podmíněně odsouzenému umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje, zákon o soudnictví ve věcech mládeže ukládá mladistvému pouze takovému vstupu nebránit.

Pokud mladistvý vedl ve zkušební době řádný život a řádně

vykonával uložená výchovná opatření, rozhodne soud po uplynutí zkušební doby, že se osvědčil. Jinak rozhodne, a to i během zkušební doby, že se trestní opatření odnětí svobody vykoná. Soud pro mládež však může na základě § 33 odst.2 SVMZ vzhledem k okolnostem případu a osobě mladistvého ponechat podmíněné odsouzení v platnosti i přesto, že mladistvý zavinil příčinu k nařízení výkonu trestního opatření a zároveň stanovit nad mladistvým odsouzeným dohled, pokud nebyl již uložen nebo přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby v trvání pěti let nebo uložit další výchovné opatření směřující k tomu, aby mladistvý vedl řádný život. Při prodlužování zkušební doby tak může soud pro mládež překročit hranici tří let, kterou je vázán při ukládání trestního opatření podmíněného odsouzení a celková zkušební doba může pak i u mladistvého dosáhnout pěti let.

Jestliže soud pro mládež vyslovil, že se mladistvý podmíněně odsouzený osvědčil, hledí se na něho, jako by nebyl odsouzen (§ 35 odst.3 SVMZ).

Kapitola VI.

Závěr

Úprava podmíněného odsouzení v některých jiných státech

Slovensko

Na Slovensku platil až do konce roku 2005 trestní zákon č.140/1961 Z.z. Slovensko stejně jako ČR recipovalo právní předpisy zaniklé České a Slovenské federativní republiky a trestní zákon nebyl výjimkou. Trestněprávní úprava na Slovensku se tak české úpravě velmi podobala. S účinností od 1.1.2006 byl však na Slovensku vydán nový trestní zákon č.300/2005 Z.z., trestný zákon.

Podmíněné odsouzení upravuje tento zákon v § 49 – 52 a zná jak podmíněné odsouzení prosté, tak podmíněné odsouzení s dohledem. Slovenský trestní zákon nepovažuje podmíněné odsouzení za samostatný druh trestu a zařazuje jeho úpravu k trestu odnětí svobody. Soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího dvě léta, jestliže

- 1.) vzhledem k osobě pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu, má důvodně za to, že k zabezpečení ochrany společnosti a nápravy pachatele výkon trestu odnětí svobody není nevyhnutelný, anebo
- 2.) přijme záruku za nápravu pachatele a pokud vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má za to, že výkon trestu odnětí svobody není nevyhnutelný

Soud může též za těchto podmínek podmíněně odložit výkon trestu

odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, pokud zároveň uloží pachateli probační dohled. Nutno dodat, že při ukládání podmíněného odsouzení nelze současně vedle tohoto trestu uložit trest domácího vězení ani trest povinné práce. Podmíněné odsouzení je vyloučeno v případě ukládání trestu za úmyslný trestný čin spáchaný ve zkušební době podmíněného odsouzení anebo za úmyslný trestný čin spáchaný ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Při povolení podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody určí soud zkušební dobu na jeden rok až pět let (pokud jde o mladistvého pachatele, určí zkušební dobu na 1 - 3 roky). V rámci povolení podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody může soud pachateli uložit i přiměřená omezení anebo povinnosti, směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu uloží, aby podle svých schopností nahradil škodu způsobenou trestným činem. Tato omezení a povinnosti zákon demonstrativně vyjmenovává - patří mezi ně např. zákaz návštěv sportovních anebo jiných hromadných akcí, zákaz požívání alkoholických nápojů a jiných návykových látek, zákaz setkávání se s osobami, které mají na pachatele negativní vliv anebo které byly jeho spolupachateli anebo účastníky na trestném činu, příkaz nepřiblížit se k poškozenému na vzdálenost menší než pět metrů a nezdržovat se v blízkosti obydlí poškozeného, příkaz nahradit ve zkušební době způsobenou škodu, příkaz zaplatit ve zkušební době dluh anebo zmeškané výživné, příkaz osobně anebo veřejně se omluvit poškozenému, příkaz ve zkušební době získat určitou pracovní kvalifikaci anebo se zúčastnit rekvalifikačního kurzu, příkaz podrobit se léčení závislosti na návykových látkách etc. Pachatel, kterému byl uložen probační dohled, je povinen strpět nad sebou kontrolu vykonávanou probačním a mediačním úředníkem.

Pokud odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a řádně vykonal jiné uložené sankce, plnil uložená omezení a povinnosti a v případě podmíněného odsouzení s dohledem dodržoval podmínky probačního dohledu, soud vysloví, že se osvědčil; jinak nařídí nepodmíněný trest odnětí svobody, a to případně už v průběhu zkušební doby. Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i když odsouzený jednáním spáchaným ve zkušební době zavdal příčinu k nařízení výkonu trestu, a současně může

1.) vyslovit nad odsouzeným probační dohled (pokud nebyl dosud vysloven),

2.) přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však více než o dva roky, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby (5 let; tato hranice platí i pro mladistvé pachatele - přestože při ukládání podmíněného odsouzení může být v jejich případě zkušební doba stanovena maximálně na 3 léta, v tomto případě může tříletou hranici přesáhnout), anebo

3.) uložit dosud neuložená přiměřená omezení anebo povinnosti, směřující k tomu, aby vedl řádný život (v případě mladistvého výchovná opatření)

Pokud soud do roka od uplynutí zkušební doby neučiní rozhodnutí o osvědčení se podmíněně odsouzeného, bez toho, že by odsouzený měl na tom vinu, má se za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil. Pokud se vyslovilo, že se odsouzený ve zkušební době osvědčil, anebo pokud se má za to, že se osvědčil, hledí se na něho, jako by nebyl odsouzen.

Je evidentní, že slovenská právní úprava podmíněného odsouzení má s úpravou českou mnoho společného. Je zde vidět velký vliv předchozího zákona č.140/1961 Z.z.

Shodné rysy není obtížné najít - délka zkušební doby, délka trestu odnětí svobody, jehož výkon lze podmíněným odsouzením či podmíněným odsouzením s dohledem odložit, jeden ze zákonných předpokladů odkladu výkonu trestu, možnost ukládání přiměřených omezení a povinností (zpravidla uložení povinnosti nahradit podle svých sil způsobenou škodu), možnost ponechat podmíněně odsouzení v platnosti i když podmíněně odsouzený zavinil příčinu k výkonu trestu (a možné následky takového rozhodnutí), rozhodnutí o osvědčení se podmíněně odsouzeného (v případě nerozhodnutí o této otázce do jednoho roku od uplynutí zkušební doby, aniž na tom měl podmíněně odsouzený vinu, platí domněnka o osvědčení se) etc.

Rozdíly spočívají například v jednom ze zákonných předpokladů odkladu výkonu trestu - na Slovensku je jím přijetí záruky za nápravu pachatele (tato záruka byla dříve součástí právního řádu i ČR, s účinností od 1.1.2002 však byla zrušena). Další rozdíl je v demonstrativním výčtu přiměřených omezení a povinností, který je ve Slovenském zákoně daleko podrobnější a rozsáhlejší. Rozdíl je i v tom, že v určitých případech Slovenský zákon podmíněné odsouzení i při splnění zákonných předpokladů nepřipouští (ukládání trestu za úmyslný trestný čin spáchaný ve zkušební době).

Rumunsko

Rumunský trestní zákon zná jak podmíněné odsouzení prosté, tak podmíněné odsouzení s dohledem. Soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři roky v případě, že soud dojde k závěru, že účelu trestu lze dosáhnout i bez jeho výkonu a pachatel nebyl v minulosti odsouzen k trestu odnětí svobody v celkové délce vyšší než 6 měsíců^[26]. V případě ukládání podmíněného odsouzení s dohledem lze odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího čtyři roky v případě, že soud dojde k názoru, že odsouzení je dostatečným varováním a že se pachatel nedopustí další trestné činnosti, i když trest nebude vykonán a pachatel nebyl v minulosti odsouzen k trestu odnětí svobody v celkové délce vyšší než 1 rok. Výkon trestu nelze podmíněně odložit, pokud dolní hranice trestní sazby odnětí svobody stanovené pro daný trestný čin činí nejméně 15 let nebo pokud trestným činem byla způsobena těžká újma na zdraví, újma na zdraví vedoucí ke smrti, nebo pokud spáchaný trestný čin spočívá ve znásilnění nebo mučení. Výkon trestu je třeba odložit jako celek, není možné odložit výkon trestu pouze částečně. Zkušební doba podmíněného odsouzení prostého je pevně stanovena přímo zákonem a to tak, že o dva roky převyšuje výměru uloženého trestu odnětí svobody, jehož výkon byl podmíněně odložen. Zkušební dobu podmíněného odsouzení s dohledem stanoví soud tak, aby o dva až pět let převyšovala výměru podmíněně odloženého trestu odnětí svobody.

Při podmíněném odsouzení s dohledem narozdíl od prostého podmíněného odsouzení musí odsouzený vyhovět dohledovým opatřením a mohou mu být uloženy povinnosti. Mezi dohledová opatření patří povinnost dostavit se v určených termínech k soudci, který je pověřen dohledem nebo k jinému orgánu určenému soudem, povinnost oznámit předem každou změnu místa pobytu a cesty delší než 8 dnů včetně data návratu, povinnost oznámit a doložit každou změnu pracoviště a povinnost poskytovat informace v takové míře, aby mohly být sledovány jeho životní podmínky. Mezi povinnosti, které mohou být podmíněně odsouzenému s dohledem uloženy, patří povinnost nenavštěvovat určitá místa, nestýkat se s určitými osobami, neřídít žádný dopravní prostředek nebo určité dopravní prostředky, neměnit místo pobytu nebo neopouštět určité vymezené území, vykonávat určitou činnost nebo navštěvovat vzdělávací programy nebo programy pro získání pracovní kvalifikace, podrobit se

[26] Vlașceanu, A. Dorobant, A. *Systemy trestu justice v Evropě a Severní Americe* Rumunsko IKSP, Praha 2005, str. 59

určitým kontrolním opatřením, léčbě nebo péči, zejména formou léčby závislosti na návykových látkách. Pokud odsouzený nevyhoví dohledovým opatřením či povinnostem, soud může zrušit odklad výkonu trestu a nařídít výkon trestu anebo přiměřeně prodloužit zkušební dobu (nejvýše o 3 roky).

Anglie

Anglie je zemí, kde se uplatňuje odlišný systém práva, a to systém angloamerický (Common Law). Díky tomu se zde uplatňuje naprosto jiný přístup k problematice podmíněného odsouzení. Samotný pojem podmíněného odsouzení anglické právo nezná. Zákon o trestním soudnictví z roku 1991 ovšem hovoří o trestu vykonávaném ve společnosti. Tento trest se dá považovat za podmíněné odsouzení. Trest vykonávaný ve společnosti znamená omezení svobody, spočívající v uložení jednoho nebo více komunitních příkazů. Komunitní příkazy, které může soud uložit, jsou^[27]:

- 1.) Probační příkaz
- 2.) Probační příkaz doplněný dalšími opatřeními
- 3.) Obecně prospěšné práce
- 4.) Kombinovaný příkaz
- 5.) Zákaz vycházení
- 6.) Dohled
- 7.) Dohled doplněný dalšími opatřeními
- 8.) Povinnost navštěvovat zařízení dohledu

Při výběru konkrétního komunitního příkazu (či příkazů) při ukládání trestu vykonávaného ve společnosti musí soud vycházet z vhodnosti příkazu pro daného pachatele. Míra omezení svobody, která z příkazu vyplývá, musí být úměrná závažnosti spáchaného trestného činu. Soud má vždy usilovat o to, aby pachatel vyslovil souhlas s uloženým příkazem – pachatel se může ke každému uloženému příkazu vyjádřit. Pokud jde o probační příkaz, obecně prospěšné práce, kombinovaný příkaz, zákaz vycházení a nařízení dohledu, v těchto případech je souhlas pachatele dokonce nutnou podmínkou jejich uložení. V případě, že pachatel nevysloví souhlas s takovým uloženým příkazem, může soud rozhodnout buď o uložení trestu vykonávaném ve společnosti, se kterým je pachatel ochoten

---

[27] Matoušek, O., Kroftová, A. Mladéz a delikvence, Portal 2003

souhlasit nebo rozhodnout o uložení takového trestu, který nevyžaduje udělení souhlasu pachatelem nebo rozhodnout o uložení trestu odnětí svobody na základě neudělení souhlasu. Vhodnost příkazu a postoj pachatele k jeho uložení soud předběžně zjišťuje prostřednictvím předsoudní zprávy (pre-sentence report). Práci s odsouzenými k trestu vykonávanému ve společenství je pověřena Probační a veřejně prospěšná služba (Probation and Welfare Service).

Podmíněné odsouzení de lege ferenda

Při úvahách o možných změnách v systému ukládaných trestů je třeba se zamyslet nad tím, zda a v jaké míře dosahují existující tresty svého účelu a zda tyto tresty postačují či je bude třeba doplnit jinými. Je třeba se také zamyslet nad tím, zda jsou tresty, jejichž ukládání trestní zákon umožňuje, dostatečně využívány. Podle mého názoru jsou alternativní tresty legislativně upraveny poměrně dobře, ovšem problém je s jejich využíváním v praxi. Soudy nedostatečně ukládají například peněžitý trest, který by měl být daleko více využíván nejen u pachatelů, kteří úmyslnou trestnou činností získali nebo se snažili získat majetkový prospěch, ale i tam, kde byla „pouze“ způsobena určitá majetková škoda, např. u trestného činu poškozování cizí věci. Ukládání peněžitého trestu má namísto toho však sestupnou tendenci a ukládá se stále v méně případech, ačkoli se jedná o jeden z nejvhodnějších trestů pro nápravu pachatele – v roce 1990 tvořil podíl peněžitých trestů 16,7 % z celkového počtu uložených trestů a v roce 2005 už jen 3,9 %^[28]. Trest obecně prospěšných prací, který je též velmi vhodným prostředkem převýchovy, se naštěstí uplatňuje častěji. Pokud jde o podmíněné odsouzení, bude v trestním zákoně třeba doplnit a upřesnit demonstrativní výčet přiměřených omezení a povinností, aby bylo možno se v nich lépe orientovat. Bylo by vhodné též zavést do systému povinný souhlas odsouzeného s výkonem dohledu a některých přiměřených omezení a povinností. Již v současné době je sice probační úředník oprávněn zjišťovat stanovisko odsouzených k alternativním trestům, ovšem toto stanovisko není z hlediska ukládání trestů rozhodné. Bylo by také záhodno ukládat více podmíněných odsouzení s dohledem na úkor podmíněných odsouzení prostých – a nebát se ukládat dohled i dodatečně za splnění podmínek § 60 odst. 1 TZ. Je to ostatně lepší než

---

[28] Statistická ročenka kriminality Rok 2005 Ministerstvo spravedlnosti ČR str. 438

hned nařít výkon trestu odnětí svobody – odsouzenému by se měla vždy dát, je-li to aspoň trochu možné, šance na jeho nápravu pod dohledem probačního úředníka, pokud prosté podmíněné odsouzení nepostačuje. Co se týče záruky za nápravu pachatele, která byla z českého právního řádu vypuštěna a která tvořila před rokem 2002 jeden ze zákonných předpokladů podmíněného odkladu výkonu trestu, nebylo vypuštění této záruky z trestního zákona dle mého názoru správným krokem. I když se uvádí, že tato záruka neplnila v praxi svůj účel a zájmová sdružení občanů nabízela tuto záruku často s cílem ulehčit pachateli trestného činu a zmírnit jeho trest namísto toho, aby skutečně výchovně působila, přesto je tato záruka na místě. Soud by měl vždy pečlivě přihlídnout k tomu, jaké zájmové sdružení by tuto záruku nabízelo a zda jsou v záruce přesně vymezeny způsoby, kterými hodlá výchovně na pachatele působit a na základě toho rozhodnout. Mohl by i kontrolovat následně sám nebo prostřednictvím Probační a mediační služby následné výchovné působení takového sdružení na odsouzeného a v případě, kdy by takové zájmové sdružení své úkoly neplnilo, mohl by rozhodnout o zrušení záruky.

Seznam literatury:

- 1.) Osmančík, O. a kol.: K problematice alternativních trestů a opatření, IKSP, Praha 1996**
- 2.) Solnař, V.: Tresty a ochranná opatření, Academia, Praha 1979**
- 3.) Marešová, A., Válková, J.: K problematice alternativních trestů, IKSP, Praha 1994**
- 4.) Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi, C.H.Beck, Praha 2000**
- 5.) Sotolář, A., Sovák, Z., Kratochvíl, V., Zezulová, J., Šámal, P., Púry, F., Válková, H. A kol.: Právní rámec alternativního řešení trestních věcí, Díl první, Příručky ministerstva spravedlnosti ČR svazek 64, Institut vzdělávání ministerstva spravedlnosti ČR, Praha 2001**
- 6.) Kalvodová, V.: Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí, Masarykova univerzita, Brno 2002**
- 7.) Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, komentář, I.díl (§ 1 až 90), 6.doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha 2004**
- 8.) Vlasceanu, A., Dorobant, A.: Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe, Rumunsko, IKSP, Praha 2005**
- 9.) Rozum, J., Kotulan, P., Háková, L., Nečada, V., Diblíková, S.: Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativy in Vybrané problémy sankční politiky, IKSP, Praha 2005**
- 10.) Novotný, O., Dolenský, A., Jelinek, J., Vanduchová, M. : Trestní právo hmotné - I. Obecná část, 4.přepracované vydání, Aspi Publishing, Praha 2003**
- 11.) Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J.: Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR, IKSP, Praha 2000**

**12.) Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence, Portál,
2003**